

Editörler

Doç. Dr. Mehmet Murat – Doç. Dr. Emrullah Yılmaz

Karakter ve Değer Eğitimi

Yazarlar

Doç. Dr. Cevdet Epçaçan
Doç. Dr. Emine Karasu Avcı
Doç. Dr. Emrullah Yılmaz
Doç. Dr. Fatih Çınar
Doç. Dr. Melike Özyurt
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Kalyon
Dr. Öğr. Üyesi Enver Durualp
Dr. Öğr. Üyesi F. Özge Maviş Sevim
Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Kabakçı
Dr. Öğr. Üyesi Sevda Gülşah Yıldırım
Öğr. Gör. Dr. Bahar Mete Otlı
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Tamer Kaya

Karakter ve Değer Eğitimi

Editörler : Doç. Dr. Mehmet Murat - Doç. Dr. Emrullah Yılmaz

ISBN : 978-625-7825-79-5
Baskı : Assum Basım ve Mücellit
Basım Sayısı : 1.Baskı, 2022

©Tüm Hakları Saklıdır. Bu kitabın bütün hakları Lisans Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Kitapta yer alan bölümlerin sorumluluğu yazarlarına aittir

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Murat, Mehmet – Yılmaz, Emrullah

Karakter ve Değer Eğitimi / *Editörler* : Mehmet Murat - Emrullah Yılmaz

1.Basım. XII + 276 s. 16x23,5 cm. Kaynakça var, izin yok.

ISBN : 978-625-7825-79-5

1. Ahlak, 2. Karakter, 3. Eğitim

Lisans Yayıncılık

Tahtakale Mah. Hicret Sokak No:8/A

Avcılar-İSTANBUL

Tel: 0212 619 18 38

e-posta : lisans@lisansyayincilik.com.tr

www.lisansyayincilik.com.tr

Karakter ve Değer Eğitimi

Editörler:

Mehmet Murat / *Gaziantep Üniversitesi*

Emrullah Yılmaz / *Bartın Üniversitesi*

Bölümler ve Yazarlar

1. Bölüm:

Ayşe Kalyon / *Trabzon Üniversitesi*

2. Bölüm:

Fatih Çınar / *Süleyman Demirel Üniversitesi*

3. Bölüm:

Sevda Gülşah Yıldırım / *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi*

4. Bölüm:

Bahar Mete Otlı / *Dokuz Eylül Üniversitesi*

5. Bölüm:

Ömer Faruk Kabakçı / *Bursa Uludağ Üniversitesi*

6. Bölüm:

Mehmet Tamer Kaya / *Afyon Kocatepe Üniversitesi*

7. Bölüm:

F. Özge Maviş Sevim / *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi*

8. Bölüm:

Emrullah Yılmaz / *Bartın Üniversitesi*

9. Bölüm:

Cevdet Epçaçan / *Siirt Üniversitesi*

10. Bölüm:

Emine Karasu Avcı / *Kastamonu Üniversitesi*

11. Bölüm:

Enver Durualp / *Bartın Üniversitesi*

12. Bölüm:

Melike Özyurt / *Gaziantep Üniversitesi*

Önsöz

Sosyal bir varlık olan insanın toplumun beklentilerine uygun bir hayat sürmesi ve insanlara katkıda bulunması için iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırt etmesinde ona yol gösterecek bir takım değerlerle donanmış olması beklenmektedir. İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel özelliklerden biri de bu ayrımı yapabilme gücüne, başka bir deyişle, iradeye sahip olmasıdır. Ancak, birey toplumun istediği değerlerle donanmış ve sağlam bir karaktere sahip olarak doğmaz, bu nitelikleri doğumdan sonra kazanır. İlk etapta aile tarafından bilinçsiz ya da yarı bilinçli olarak icra edilen karakter ve değer kazandırma süreci, birey eğitim çağına ulaştığında büyük oranda eğitim kurumuna devredilir. En temel fonksiyonlarından biri bireyin sosyalleşmesi olan eğitim de bireyi içinde yaşadığı toplumun beklentilerine uygun bir kişi olarak yetiştirmeye çalışır.

Bireye karakter ve değer kazandırma süreci uzun, zahmetli, sabır gerektiren ve hiç bitmeyecek bir süreçtir. Eğitim kurumu karakter ve değer kazanma sürecinin en kritik aşamalarında bireyi bu işte uzman olan öğretmenler yardımıyla istenen yönde şekillendirme fırsatına sahiptir. “Ağaç yaş iken eğilir” atasözünde de dikkat çekildiği üzere, çocukluk ve ergenlik dönemlerinde bireyin duygu dünyasına yapılacak küçük dokunuşlar hayatının ileriki safhalarında yapılacak müdahalelerden çok daha etkili olacaktır. Bundan dolayı, eğitim kurumları ve öğretmenler karakter ve değer eğitiminin nasıl yapılması gerektiği konusunda yeterli bilgi ve donanıma sahip olmalıdır.

Farklı boyutlarıyla karakter ve değer eğitimi ele alan bu çalışma hem birey hem de toplum için oldukça değerli olan karakter ve değer kazanma ve kazandırma sürecini bilimsel bir bakış açısıyla ve günümüz gerçeklerinden hareketle ortaya koyma çabasıdadır. Günümüzde toplumda yaşanan değer erozyonu ve buna bağlı olarak ortaya çıkan istenmeyen davranışların ciddi oranda artması bu gibi çalışmaların ne kadar gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu eser ebeveynlere, öğretmenlere ve insan yetiştirme işiyle meşgul olan bütün meslek erbablarına faydalı olması amacıyla kaleme alınmıştır ve yazarların ortak dileği bu işlevini en etkili şekilde yerine getirmesidir.

Bir grup anlayışı içerisinde çalışmalarını hazırlayan yazarlara ve bu çalışmayı organize aşamasından baskı aşamasına kadar her aşamasını yürüten Lisans Yayıncılık ekibine teşekkür ederiz. Kitabın alana katkı sunması dileğiyle...

İstanbul, 2022

Editörler

Doç. Dr. Mehmet Murat - Doç. Dr. Emrullah Yılmaz

İÇİNDEKİLER

Önsöz	V
Bölüm 1 TEMEL KAVRAMLAR / Ayşe Kalyon	1
1.1. Karakter	2
1.2. Kişilik	4
1.3. Değer	5
1.4. Erdem	7
1.5. Ahlak	8
1.6. Mizaç	10
Yararlanılan Kaynaklar	13
Bölüm 2 DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI / Fatih Çınar	15
2.1. Değerlerin İşlevleri	20
2.2. Değerlerin Göreceliği ve Mutlaklığı	21
2.3. Değerlerin Sınıflandırılması	22
2.3.1. Spranger'in Değerler Sınıflaması	24
2.3.2. Allport-Vernon Değerler Çalışması	26
2.3.3. Rokeach'ın Değerler Sınıflaması	27
2.3.4. Schwartz'ın Temel İnsani Değerler Kuramı	30
2.3.5. Türkiye'de Değer Sınıflamaları	32
Yararlanılan Kaynaklar	35
Bölüm 3 DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARI / Sevdâ Gülşah Yıldırım	37
3.1. Geleneksel Yaklaşımlar	39
3.1.1. Telkin Etme (Aşılama/Aktarma) Yaklaşımı	39
3.1.2. Etkili Karakter Eğitimi Yaklaşımı	41
3.2. Modern Yaklaşımlar	46

3.2.1. Değer Belirginleştirme/Değer Açıklama	46
3.2.2. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı	48
3.2.3. Değer Analizi Yaklaşımı	53
3.3. Yeni Yaklaşımlar	55
3.3.1. Alan Temelli Ahlak Eğitimi Yaklaşımı	55
3.3.2. Değer Bilinçlendirme Yaklaşımı	56
3.3.3. Değer İçselleştirme	57
3.4. Diğer Yaklaşımlar	60
3.4.1. Gözlem Yoluyla Öğrenme Yaklaşımı	60
3.4.2. Aksiyon/Eylem Öğrenme Yaklaşımı	61
3.4.3. Örtük Program	63
3.4.4. Öğretme ve Öğrenme Döngüsü Bağlamında Değerleme Süreci Modeli	64
Yararlanılan Kaynaklar	69

Bölüm 4 KARAKTER GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ / Bahar Mete Otlu	73
---	-----------

4.1. Karakter Gelişimi	74
4.2. Karakter Eğitimi	77
4.2.1. Karakter Eğitiminin Önemi	78
4.2.2. Karakter Eğitiminin Amacı	70
4.2.3. Karakter Eğitiminin Tarihçesi	80
4.2.4. Karakter Eğitiminin Temel İlkeleri	82
4.3. Karakter Gelişimi ve Eğitimi Etkileyen Faktörler	83
4.3.1. Karakter Gelişimi ve Eğitiminde Aile	83
4.3.1.1. Karakter Gelişimi ve Eğitiminde Ebeveyn Tutumlarının Etkisi	83
4.3.2. Karakter Gelişimi ve Eğitiminde Ahlak	88
4.3.3. Karakter Gelişimi ve Eğitiminde Çevre	91
4.3.4. Karakter Gelişimi ve Eğitiminde Okul	91
4.4. Karakter Eğitime Yönelik Yapılabilecek Etkinlikler	92
Yararlanılan Kaynaklar	95

Bölüm 5 ÇEVRENİN KARAKTER GELİŞİMİNDE ÖNEMİ / Ömer Faruk Kabakçı	99
---	-----------

5.1. Aile	104
-----------	-----

5.2. Okul ve Eğitim	110
5.3. Diğer Çevre Faktörleri	115
5.3.1. Akranlar	117
5.3.2. Diğer Yetişkinler ve Modeller	118
5.3.3. Medya	119
5.3.4. Salgın Hastalıklar	120
5.3.5. Göçmenlik ve Mültecilik	121
5.3.6. İş ve Çalışma	121
5.3.7. Diğer Dolaylı Faktörler – Sosyal Duygusal Faktörler	122
Yararlanılan Kaynaklar	125

Bölüm 6
BİRLİKTE YAŞAMA KÜLTÜRÜ VE DEMOKRASİ ANLAYIŞI
İÇİN KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ / Mehmet Tamer Kaya

129

6.1. Birlikte Yaşama Kültürü	130
6.2. Birlikte Yaşamayı Sağlayan Temel Değerler	134
6.2.1. Empati	135
6.2.2. Hoşgörü	135
6.2.3. Sevgi ve Merhamet	136
6.2.4. İnsan Onurunu Koruma	137
6.2.5. Sosyal Adalet	137
6.2.6. Vatan Sevgisi	137
6.3. Birlikte Yaşamayı Zorlaştıran Etkenler	138
6.4. Türkiye’de Birlikte Yaşama Kültürü	140
6.5. Demokratik Vatandaşlık ve Eğitimi	143
Yararlanılan Kaynaklar	145

Bölüm 7
EĞİTİM FELSEFESİ VE HEDEFLERİ YÖNÜNDEN KARAKTER
VE DEĞER EĞİTİMİ / F. Özge Maviş Sevim

149

7.1. Felsefe, Amaçları ve Konu Alanları	150
7.2. Temel Felsefi Yaklaşımlar ve Karakter ve Değer Eğitimi ile İlişkisi	152
7.2.1. İdealizm ve Karakter ve Değer Eğitimi ile İlişkisi	153
7.2.2. Realizm ve Karakter ve Değer Eğitimi ile İlişkisi	154
7.2.3. Pragmatizm ve Karakter ve Değer Eğitimi ile İlişkisi	155
7.2.4. Natüralizm ve Karakter ve Değer Eğitimi ile İlişkisi	156

7.2.5. Varoluşçuluk ve Karakter ve Değer Eğitimi ile İlişkisi	157
7.3. Eğitim Felsefesi	158
7.4. Eğitim Felsefesi Yaklaşımları ve Karakter ve Değer Eğitimi ile İlişkisi	159
7.4.1. Daimicilik ve Karakter ve Değer Eğitimi ile İlişkisi	160
7.4.2. Esasicilik ve Karakter ve Değer Eğitimi ile İlişkisi	161
7.4.3. İlerlemecilik ve Karakter ve Değer Eğitimi ile İlişkisi	163
7.4.4. Yeniden Kurmacılık ve Karakter ve Değer Eğitimi ile İlişkisi	164
7.5. Geçmişten Günümüze Türkiye’de Eğitim Hedefleri	165
7.6. Günümüz Eğitim Hedefleri ile Karakter ve Değer Eğitimi İlişkisi	167
Yararlanılan Kaynaklar	169

Bölüm 8 MODERN VE ÇOK KÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA DEĞERLER KRİZİ VE EĞİTİM / Emrullah Yılmaz	171
--	------------

8.1. Değerin Tanımı	174
8.2. Değerlerin Ortaya Çıkışı	174
8.3. Değerlerin Özellikleri	176
8.4. Değer Krizi Anlam ve Önemi	177
8.4.1. Değer Krizinin Nedenleri	178
8.5. Modern Toplumlarda Değerler Krizi	181
8.6. Çok Kültürlü Toplumlarda Değerler Krizi	184
8.7. Değerler Krizini Önleme	185
8.7.1. Değerler Krizinin Önlenmesinde Eğitimin Rolü	187
Yararlanılan Kaynaklar	191

Bölüm 9 KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİNDE ÖĞRETMEN <i>/ Cevdet Epçaçan</i>	193
---	------------

9.1. Rol Model	195
9.2. Karakter ve Değer Eğitimi Açısından Söylem ve Eylemleriyle Öğretmen Tipleri	198
9.3. Karakter ve Değer Eğitiminde Öğretmenlerin Rol Model Olmasının Önündeki Engeller	200

9.4. Karakter ve Değer Eğitiminde Rol Model Olarak Öğretmenin Sorumlulukları	202
Yararlanılan Kaynaklar	209

Bölüm 10 İLKÖĞRETİM PROGRAMLARINDA DEĞERLER / Emine Karasu <i>Avcı</i>	213
--	------------

10.1. Kök Değer	217
10.2. İlköğretim Düzeyinde Okutulan Dersler ve Değerler	218
10.3. Öğretim Programlarının Özel Amaçlarında Değerler	221
10.4. Öğretim Programlarının Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar Başlığı Altında Değerler	223
10.5. İlköğretim Programlarında Derse Özgü Değerler	225
10.5.1. İlkokul Öğretim Programlarında Derse Özgü Değerler	225
10.5.2. Ortaokul Öğretim Programlarında Derse Özgü Değerler	226
Yararlanılan Kaynaklar	228

Bölüm 11 TÜRK EĞİTİM VE KÜLTÜR TARİHİNDEN DEĞER EĞİTİMİYLE İLGİLİ ÖRNEKLER / Enver Durualp	233
---	------------

11.1. Eski (İslamiyet Öncesi) Türklerde Değerler Eğitimi	233
11.2. İslamiyet'in Kabulünden Sonraki Değerler Eğitimi	241
11.3. Ahilik Teşkilatı ve Değerler Eğitimi	246
11.4. Osmanlı'da Değerler Eğitimi	247
11.5. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Değerler Eğitimi	249
Yararlanılan Kaynaklar	251

Bölüm 12 TÜRKİYE'DE DEĞERLER EĞİTİMİ UYGULAMALARI VE ARAŞTIRMALARI /Melike Özyurt	255
--	------------

12.1. Türkiye'de Değerler Eğitimi Uygulamaları	256
12.1.1. Millî Eğitim Şûra Kararlarında Değerler Eğitiminin Yeri	257
12.1.2. Öğretim Programlarında Değerler Eğitiminin Yeri	260
12.2. Türkiye'de Değerler Eğitimi Araştırmaları	265

12.2.1. Edebi Metinlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelendiği Araştırmalar	265
12.2.2. Film ve Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelendiği Araştırmalar	267
12.2.3. Masal ve Destanların Değerler Eğitimi Açısından İncelendiği Araştırmalar	268
12.2.4. Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelendiği Araştırmalar	269
12.2.5. Değerler Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelendiği Araştırmalar	270
Yararlanılan Kaynaklar	272